

■ **Юзеф Антоній Габер**
Józef Antoni Haber

Почесний професор проекту Жана Моне, Європейський Союз; почесний професор Української академії банківської справи Національного банку України (м. Суми)

Honorary Professor of Jean Monnet Project, the EU; Honorary Professor of the Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine (City of Sumy)

E-mail: haber@magssoft.com.pl

Геостратегічна пастка Східного партнерства* Geostrategic trap of the Eastern Partnership

*Ініціатива Європейського Союзу Східне партнерство була продовженням Європейської політики сусідства. Ця ідея стосувалася двох різних груп країн, які не мають спільних кордонів і розділені Російською Федерацією. ЄС переслідує власні інтереси, не сформувавши при цьому чіткого бачення, коли саме ці країни після підписання кожною з них угоди про асоціацію стануть його членами. Нині процес розширення ЄС є, радше, бажанням, ніж конкретною метою політики. Тим часом внутрішні проблеми України все більше стають міжнародними, створюючи загрозу глобальній безпеці.***

The Eastern Partnership (EaP) concept was a follow-up to the European Neighborhood Policy. The idea of the EaP covered two different groups of countries that do not have common borders but are divided by the Russian State. The EU has its own interests, and no exact vision of when these countries, after possible association, should become member states of the Union. The enlargement process is at the moment more wishful thinking than a concrete policy target. The domestic problems of Ukraine are increasingly internationalized, and have become a global security problem.

Ключові слова: Східне партнерство, геостратегія, європейська інтеграція, національні інтереси, безпека.
Key words: Eastern Partnership, geostrategy, European integration, national interests, security.

Українська драма, яка розпочалася на Майдані минулого року, спершу мала вигляд народного протесту проти відмови уряду підписати угоду про асоціацію з ЄС. Чесно кажучи, обидві сторони – український уряд і Європейська Комісія – нікому не повідомили точного змісту цієї угоди. Я спілкувався з людьми і запитував їх, що вони справді знають про угоду, але ніхто з них не мав можливості ознайомитися з її текстом. Люди прагнули переважно запровадження безвізового режиму з країнами ЄС, а також вільного пересування осіб (згодом – вільного пересування працівників). Як я зрозумів, конкретні деталі угоди були не дуже важливими для людей. Пізніше це перетворилося на незвичайно бурхливий протест проти Президента Януковича. Я не планую аналізувати внутрішні питання так званої революції на Майдані, але мені б хотілося звернути увагу на деякі важливі аспекти проблеми, пов'язані з політикою Євросоюзу й особливо з концепцією Східного партнерства, яку слід розглядати як невід'ємну частину Європейської політики сусідства.

The Ukrainian drama, started by the Maidan last year, at the beginning seemed to be a people's protest, as the Government did not sign the agreement on the Association of Ukraine with the European Union. It be honest, neither side – the Ukrainian government nor the European Commission – said exactly what the content of this agreement actually was. So, as I had the opportunity to speak with people and ask them what they actually knew about this agreement, nobody had even had the chance to look at the text. Mainly people expected to obtain a free-visa regime with the EU countries and the free movement of persons (later the free movement of labor). I came to understand that the details of the agreement were not so important to individuals. Later, the problem became the extraordinary protest against President Viktor Yanukovich. It is not my intention to analyze the internal matter of the so-called Maidan revolution, but I would like to draw attention to some important aspects of the problems related to the policies of the European Union, and especially its Eastern Partnership (EaP) concept, which should be seen as an integral part of the European Neighborhood Policy.

EU and Ukraine relations have a long history, starting in late 1989. The Commission of the European Communities in its later document noted a previous regulation: "The Partnership and Cooperation Agreement between the European Union and

* Стаття публікується мовою оригіналу (англійською) та в українському перекладі.

** Не варто забувати, що внутрішні проблеми України значною мірою спричинені зовнішніми чинниками – інформаційною, економічною і, врешті, військовою агресією Росії. (Прим. Редакції).

ЄС та Україна мають тривалу історію відносин, які розпочалися наприкінці 1989 року. Комісія Європейських співтовариств у своєму більш пізньому документі згадувала текст попереднього регламенту: “Угода про партнерство і співробітництво між ЄС та Україною зміцнює та розширює зв’язки, що були започатковані в минулому, зокрема Угодою між Європейським економічним співтовариством і Європейським співтовариством з атомної енергії та ЄСРП про торгівлю і комерційне та економічне співробітництво, укладеною 18 грудня 1989 року”¹, і далі: “З боку Комісії було логічним зберегти цю правову базу, коли вона запропонувала підписання Угоди про партнерство і співробітництво 1 червня 1994 року [COM (94) 226 остаточна версія], оскільки остання не прагнула створити асоціацію відповідно до європейських угод”². Угода про партнерство і співробітництво між ЄС та Україною, підписана 14 червня 1994 року в Люксембурзі, була насправді продовженням Угоди 1989 року, однак, на відміну від попередньої угоди, вона вже встановлювала зобов’язання між ЄС та Україною як незалежною і суверенною державою. Водночас такі ж угоди було підписано з Республікою Білорусь, Республікою Казахстан, Республікою Киргизстан та Республікою Молдова.

Зрозуміло, що після підписання європейських угод із десятима країнами, які розпочали процес підготовки до повного членства в Європейському Союзі, ЄС мав врегулювати свої відносини з Росією. Розширення ЄС у Східній Європі мало багато різних наслідків, у першу чергу наслідків геостратегічного характеру. Ситуація в сусідніх країнах швидко змінювалася. На мою думку, Європейський Союз, який складався з 12, а після 1995 року – з 15 країн, не був готовим до такого розширення, однак “старі члени” вважали, що це не лише важливий виклик, а й можливість вийти на нові ринки і закласти основу для досягнення стратегічної мети – політичного союзу країн ЄС, яка ще й досі залишається актуальною. Ми не забули, що трагедія у Всесвітньому торговельному центрі 11 вересня 2001 року вказала на відсутність спільної стратегії гарантування безпеки. Водночас історичний процес розширення потребував розробки такої стратегії.

Зміна геостратегічного середовища висунула на порядок денний для ЄС нові завдання щодо нових сусідніх територій. Фактично нам довелося розробити нову стратегію для трьох процесів: розширення, безпеки та добросусідства. У березні 2003 року Європейська комісія представила своє Послання “Ширша Європа – сусідство: нові рамки взаємовідносин із нашими східними та південними сусідами”³. 16 квітня 2003 року в Афінах було підписано Угоду про приєднання 10 країн до ЄС. У липні 2003 року Комісія внесла на обговорення Послання “Прокладаючи шлях до нових інструментів добросусідських відносин”⁴, створюючи таким чином розширену робочу групу з питань Європи та розширену групу з питань надання послуг у Європі. 12 травня 2004 року Єврокомісія оприлюднила Послання “Стратегічний документ Європейської політики добросусідства”⁵.

Коло політики добросусідства щоразу збільшувалося з кожним розширенням ЄС, що мало різні наслідки. Із самого початку проведення Європейської політики сусідства було зрозуміло, що таку пропозицію отримали 16 найближ-

Ukraine takes the relations established by the Agreement on Trade and Commercial and Economic Cooperation between the European Economic Community and the European Atomic Energy Community and the USSR, signed on 18 December 1989, a step further for the Communities”¹, and further “It was logical for the Commission to retain these legal bases when it proposed a Partnership and Cooperation Agreement on 1 June 1994 [COM(94) 226 final], as the latter was not seeking to establish an association along the lines of the Europe Agreements”². The Partnership and Cooperation Agreement between the European Union and Ukraine signed in Luxembourg on 14 June 1994, was in fact a follow-up to the Agreement of 1989, but the obligations of the EU and Ukraine as an independent and sovereign State had, however, already been established. At the same time, such agreements were signed with the Republic of Belarus, the Republic of Kazakhstan, the Republic of Kyrgyzstan, and the Republic of Moldova. It is obvious that after signing European agreements with 10 countries, who began the process of preparing for full EU membership, the EU should have regulated its relations with Russia. The eastern enlargement of the EU had varied and numerous implications, which were primarily geostrategic in nature. The neighborhood environment changed rapidly. In my opinion, the EU of 12 and 15 of 1995 was not prepared for this enlargement, but the “old countries” had been convinced that this was not only an important challenge but an opportunity to enter new markets and establish the fundamentals of a strategic goal that still exists in some countries – the political union of the EU. We must remember that the World Trade Center demonstrated that we lack a common security strategy. Simultaneously with the historic enlargement process, it was necessary to develop a security strategy.

The geostrategic environment had changed, and this new geometry brought the EU new tasks in new neighborhood areas. In fact, we should have developed a new strategy covering three processes: enlargement, security and neighborhood. In March 2003, the Commission presented its Communication “Wider Europe – Neighborhood. A new Framework for relations with our Eastern and Southern Neighbors”³. On 16 April 2003 “The Treaty of Accession” of 10 new Member-States of the EU was signed in Athens. In July 2003, the Commission tabled a communication titled: “Paving the Way for a New Neighborhood Instrument”⁴, establishing a Wider Europe Task Force and a Wider Europe Inter-Service Group. The Commission in its 12 May 2004 communication announced “The European Neighborhood Policy Strategy Paper”⁵. Every time the Neighborhood was enlarged, different implications came together with each enlargement. Since the very beginning of the European Neighborhood Policy (ENP) it was obvious that this was being offered to the EU’s 16 closest neighbors, such as Algeria, Armenia, Azerbaijan, Belarus, Egypt, Georgia, Israel, Jordan, Lebanon, Libya, Moldova, Morocco, the Occupied Palestinian Territory, Syria, Tunisia and Ukraine. Of course, Russia is a strategic partner and neighbor of the EU. Because, from a geostrategic point of view, several of the neighbors bordering the union in different theatres have different impacts on the EU, the Union had to develop different sub-strategies, such as the Euro-Mediterranean Partnership, formerly known

¹ COM(95) 137 остаточна версія, Брюссель, 08.05.1995 р., стор. 33.

² Там само, стор. 33.

³ COM(2003) 104 остаточна версія, Брюссель, 11.03.2003 р.

⁴ COM(2003) 393 остаточна версія, Брюссель, 01.07.2003 р.

⁵ COM(2004) 373 остаточна версія, {SEC(2004) 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570}, Брюссель, 12.05.2004 р.

¹ COM(95) 137 final, Brussels, 08.05.1995, page 33.

² Ibidem page 33.

³ COM(2003) 104 final, Brussels, 11.3.2003.

⁴ COM(2003) 393 final, Brussels, 1.7.2003.

⁵ COM(2004) 373 final, {SEC(2004) 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570}, Brussels, 12.5.2004.

чих сусідів ЄС – Алжир, Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Марокко, Молдова, окупована територія Палестини, Сирія, Туніс та Україна. Звичайно, Росія є стратегічним партнером і сусідом ЄС. Оскільки з геостратегічної точки зору сусіди, які межують із різними країнами, по-різному впливають на ЄС, Євросоюзу довелося розробити окремі підстратегії, а саме: Європейсько-середземноморське співробітництво, що є продовженням Барселонського процесу (повторно розпочате у липні 2008 року в Парижі); Чорноморську синергію (створену в лютому 2008 року в Києві); і останнє, але не менш важливе Східне партнерство (започатковане у Празі 7 травня 2009 року). Згідно з домовленостями Східне партнерство базувалося на двосторонніх зобов'язаннях, які було виконано⁶. Отже, кожна країна – член Східного партнерства повинна мати власні шляхи вирішення проблем, пов'язаних із відносинами з ЄС. Існує кілька загальних принципів, але остаточне рішення щодо вибору пріоритетів і шляхів вирішення приймається ЄС та кожною окремою країною.

Виникає запитання: що вплинуло на рішення ЄС здійснити геостратегічне розмежування своєї політики добросусідства, як було зазначено у Висновках Ради щодо Європейської політики сусідства⁷? Існує декілька причин. Перш за все – це необхідність перегляду Лісабонської стратегії. Було зрозуміло, що деяких амбітних цілей стратегії досягнути не вдасться, і вони приречені на невдачу. Деякі важливі зовнішні фактори вплинули на процес реалізації Лісабонської стратегії. По-друге, як згадувалося вище, – це розширення Європейського Союзу та геостратегічні зміни в структурі сусідніх країн, котрі кинули виклик цілям ЄС щодо досягнення провідної позиції у міжнародній спільноті. Однак усі добре розуміли, що з прийняттям нових членів кордони ЄС буде змінено, тому виникла необхідність зміни пріоритетів щодо кожного нового географічного напрямку. Далі – фінансова криза, з якої ще досі не знайдено вихід і яка перетворилася на фінансову і валютну кризу. Останнє, але не менш важливе: енергетична політика ЄС значною мірою залежить від імпорту російського газу, і Росія насправді є стратегічним партнером ЄС та особливо Німеччини. Багато років економіка Німеччини є експортоорієнтованою, тож проблеми на ринку Росії завжди становлять загрозу для Німеччини. Звичайно, іншим ринком збуту для німецьких товарів є Китай. Уряд Німеччини розуміє необхідність пошуку нових можливостей експорту товарів з метою забезпечення розвитку країни. Така ситуація привертає нашу увагу до ролі Німеччини в ЄС і в експорті російського газу до країн ЄС. Слід пам'ятати, що не лише Німеччина, а й інші впливові країни Євросоюзу мають власні інтереси, які впливають на зовнішні відносини ЄС і призводять до багатьох внутрішніх протиріч та відсутності однастих рішень щодо нового стилю політики.

Ситуація довкола Східного партнерства, коротко описана вище, потребує комплексного підходу до аналізу диференціації Європейським Союзом політики сусідства. ЄС – велике об'єднання, один із чотирьох сучасних гегемонів⁸, але, на жаль, воно не має спільної зовнішньої політики і по-

as the Barcelona Process (relaunched in Paris in July 2008), the Black Sea Synergy (launched in Kiev in February 2008), and last but not least the Eastern Partnership (EaP) – launched in Prague on 7 May 2009. As it was agreed, the EaP is based on bilateral obligations, which were met⁶. So, each country within the EaP was to have individual solutions to the problems of its relations with the EU. There are some general principles, but it depended on the EU and each individual country what the priorities were to be and how they were to be tackled.

A vital question arises: why was it that the EU decided to make geostrategic differentiations in its Neighborhood Policy, as stated in the Council Conclusions on European Neighborhood Policy⁷? There are several reasons. Firstly, there was the necessity of redefining the Lisbon 2000 Strategy. It was obvious that the ambitious goals of this strategy would not be achieved, and in fact caused the collapse of the strategy. Some important external factors influenced the realization process of the Lisbon Strategy. Secondly, as I mentioned above, the enlargement to the East and the geostrategic change of the neighborhood geometry, which challenged the EU's goal of achieving a leading position within the international community. However, it was well known that with new member states the borders would change, and it was necessary to make a differentiation of priorities in each new geographic direction. Next, there was the financial crisis, which has still not eased, and which in fact is already a financial and monetary crisis. Last but not least, the Union's energy policy greatly depends on gas imports from Russia, and so Russia is in fact a strategic partner of the EU and especially of Germany. This is because the German economy has long been export oriented and losing Russian market is always a threat to Germany. Of course, another market for German goods is the Chinese market. The German government is aware of the necessity of looking for new possibilities for the export of German goods for the further development of the country. Such a situation attracts our attention to the role of Germany within the EU, and to the export of Russian gas to the Union. We have to bear in mind that not only Germany but other big powers of the EU have their own particular interests, which have an impact on the external relations of the EU, causing many internal contradictions and a failure to reach unanimous decisions in favor of a new style of policy based on consensus.

This brief portrait of the Eastern Partnership arena draws our attention to the necessity of taking a holistic approach when analyzing the differentiations of the Neighborhood Policy that were adopted by the EU. The Union is a giant, and one of four contemporary hegemony⁸, but unfortunately it has no common foreign and security policy. Consensus is always a way to reach a compromise, but sometimes it results in a weak common policy. Such is the case with the Eastern Partnership. I would like to indicate why I recognize that the Eastern Partnership constitutes a geostrategic trap, and to explain what the consequences of this are.

1. Geographic structure. The countries covered by the EaP are divided into two groups that have no common border but that are separated by Russia. This means there is no mutual system of support in the case of conflict. Cases in point are Crimea in Ukraine, or Ossetia in Georgia. Such a geographic structure is

⁶ 8435/09 (Преса 78), Брюссель, 7 травня 2009 р., стор. 5.

⁷ 2851-е засідання Ради з питань зовнішніх відносин, Брюссель, 18 лютого 2008 р.

⁸ Мається на увазі, що іншими гегемонами є США, Китай та Росія. Детальніше пояснення подано в моїй статті “Глобальна конкуренція як рушійна сила Трансатлантичного альянсу” (Міжнародний науково-практичний журнал “Фінансовий простір”, № 3 (11) 2013, стор. 8–13, Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України).

⁶ 8435/09 (Presse 78), Brussels, 7 May 2009, page 5.

⁷ 2851st EXTERNAL RELATIONS Council Meeting, Brussels, 18 February 2008.

⁸ Recognizing that the U.S.A., China and Russia are others. Look for larger explanation to my article: Global Rivalry as a Driving Force of the Transatlantic Alliance. [in:] Financial Space. The International Scientific and Practical Journal No.3 (11) 2013, page 8-13, Cherkasy Institute of the University of Banking of the National Bank of Ukraine.

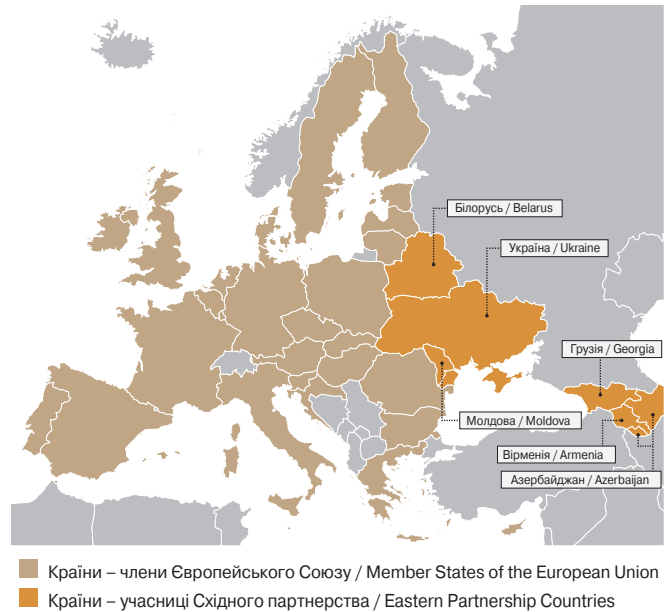
літики у сфері безпеки. Консенсус завжди означає прагнення досягти компромісу, але інколи це може свідчити про слабкість спільної політики. Саме це ми і спостерігаємо у випадку Східного партнерства. Хочу пояснити, чому я вважаю, що Східне партнерство потрапило в геостратегічну пастку, а також вказати, які це може мати наслідки.

1. Географічна структура. Країни Східного партнерства розділені на дві групи, котрі не мають спільного кордону, до того ж між ними знаходиться Росія. Тому немає спільної системи підтримки в разі конфлікту. Як приклад – Крим в Україні або Південна Осетія в Грузії. Така географічна структура є слабкою без військових гарантій ЄС, тому що Євросоюз не має своїх власних незалежних військових сил, а стратегічні рішення приймаються в штабах НАТО, де США відіграють провідну та вирішальну роль. Конфлікт, що триває в Україні, є яскравим прикладом застосування у подібних випадках лише економічних або дипломатичних інструментів. Дивлячись у майбутнє, необхідно озирнутися назад. Цікаво, що б трапилося, якби Україна як незалежна і суверенна держава на початку свого існування в 90-х роках ХХ століття відмовилася передати свою ядерну зброю (на той час вона була третьою ядерною силою в світі) Російській Федерації?

Тепер це вже альтернативна історія Східної Європи для науково-популярних фантазій. Але якби це було реальністю? Яким би було Східне партнерство і вся стратегія НАТО щодо України як ядерної держави з невирішеними до цього часу економічними проблемами? Як можна було б описати геостратегічну геометрію цього регіону світу з усією різноманітністю взаємозв'язків? Краще залишити ці питання осторонь.

2. Україна в пастці суперечливих інтересів. Сутність цієї пастки полягає в тому, що країни Східного партнерства не розробили і не впровадили концепцію не лише асоціації з ЄС, а й майбутнього членства в Європейському Союзі. Переслідуючи власні інтереси, вони не змогли сформуванати перелік спільних інтересів, який би їх об'єднав принаймні з 2009 року (тобто з моменту офіційного проголошення Східного партнерства). Не існує чіткої кореляційної мережі інтересів. Пригадую, що на початку процесу асоціації країни Центральної Європи уклали Центральноєвропейську угоду про вільну торгівлю “СЕФТА” (щоправда, за чіткими рекомендаціями від Європейського співтовариства) для підготовки до майбутнього членства в Євросоюзі. Також слід зазначити, що угоди про асоціацію з країнами Східного партнерства не містять навіть у довгостроковій перспективі дати приєднання до ЄС. А така дата дисциплінувала б діяльність кандидатів на вступ, як було у випадку країн Центральної Європи. Це занадто важливе питання, щоб залишати його в стані невизначеності. Пастка полягає також і в тому, що ЄС, особливо деякі його країни, надають більшу перевагу захисту своїх інтересів у Росії, ніж зміцненню економік країн Східного партнерства. Це стало зрозуміло після спорудження Північного потоку, який оминає “незручну” територію не тільки Східного партнерства, а й деяких країн – членів ЄС. Такий конфлікт інтересів спостерігався якраз напередодні саміту у Вільнюсі. Розуміючи, як важливо всім країнам Східного партнерства підписати угоди про асоціацію, російський президент не лише попередив Україну, що після підписання такої угоди вона не зможе бути учасником проросійської зони вільної торгівлі, а також зустрівся з делегаціями Франції (18-те засідання російсько-французької міждержавної комісії з двостороннього співробітництва) та Німеччини для обговорення економічної співпраці. Ще одна важлива зустріч

Карта Східного партнерства / Eastern Partnership Map

weakened by the fact that there can be no military guarantees from the EU, as the Union does not have its own, independent military forces - strategic decisions are taken in NATO decision-making centers, in which the United States plays a leading and decisive role. The on-going conflict in Ukraine is a good example of how in such cases the EU only has economic or diplomatic tools at its disposal. One does have to wonder what might have happened if Ukraine, as an independent and sovereign state, at the very beginning of its existence in the 1990s, had refused to hand over its nuclear arms (it had at that time the third largest nuclear arsenal in the world) to the Russian Federation.

This is just a possible alternative history of Eastern Europe in the realm of science fiction now, but what if it had been a reality? What would have the Eastern Partnership and the whole NATO strategy been like if Ukraine had been a nuclear power with still-unresolved economic problems? What would the geostrategic geometry of this region of the world have been like, with all of its various implications? It is better not to ponder such questions.

2. Ukraine in a trap of a contradiction of interests. The essence of this trap is that the countries of the EaP did not develop or implement a common concept not only of association with the EU, but of future membership of the EU. Looking after their own interests, they have not been able to assemble a catalogue of common interests that could unite them even since 2009 (since the formal announcement of the EaP). They have no distinct correlated network of interests. Recall that the Central European countries at the beginning of the association process created CEFTA (albeit at the clear suggestion of the European Communities), in preparation for future membership of the Union. It is true that the association agreements with the countries of the EaP do not include, even in the long-term perspective, any dates for full accession to the EU to discipline the activities of candidates, in contrast to the case of Central Europe. It is too important a matter to leave this question in such a state of doubt. The trap also lies in that certain EU countries, rather than strengthening the economies of the EaP countries, prefer to defend their interests with regard to Russia. This became clear with the construction of the North Stream gas pipeline, which bypasses “inconvenient” countries not only of the EaP, but certain member states of the EU as well. Such contradictions of interests were observed just before the Summit

була присвячена російсько-турецькій співпраці. Таким чином, різні інтереси визначають зовнішню політику держав.

3. Недооцінена етнічна та економічна неоднорідність. Етнічна неоднорідність країн Східного партнерства виявилася недооціненою. Не було враховано, що ці партнери є колишніми республіками Радянського Союзу, і їхні проблеми відрізняються від проблем, які мали країни Центральної Європи. Дуже складно знайти спільні риси між двома такими різними світами, незважаючи на те, що вони належали колись до одного радянського блоку. Сутність пастки полягає в порівнянні організмів, які складно порівняти. Країни Центральної Європи були суб'єктами міжнародного права, тож до них ставилися як до незалежних держав, хоча і з обмеженим суверенітетом. Тому їм було простіше виконати умови майбутнього членства в ЄС. Етнічна неоднорідність є дуже виразною, враховуючи, що Радянський Союз був єдиною політичною структурою і російське етнічне населення було значно диверсифіковане по всій його території. Сьогодні вже зрозуміло, що це стало однією з причин нинішнього конфлікту в Україні. По-друге, багато економістів робить помилку, шукаючи паралелі між економіками країн Центральної Європи та Східного партнерства. Радянські республіки були повністю прив'язані до економіки Радянського Союзу. Тому до цього часу вони мали традиційні зв'язки з російською економікою. Таку ситуацію можна порівняти лише з ситуацією в Польщі після Першої світової війни, коли країна мусила побудувати власну незалежну економіку. На жаль, багато політиків забули уроки минулого. Це просто приклад того, як сучасна Росія використовує етнічну неоднорідність та економічну взаємозалежність у ролі інструмента для захисту власних інтересів у цій частині Європи.

4. Занадто переоцінена зовнішня політика ЄС по відношенню до Росії. Моє перше враження – ця політика має дуже гарну обгортку, і хотілося б, щоб вона була такою ж ефективною. На жаль, як я зазначав раніше, існують різні інтереси, і формування спільної міжнародної політики та політики безпеки надалі триває. Ця політика ще у зародковому стані і не може бути дійсно потужним інструментом протидії в разі загрози спільним інтересам Євросоюзу. Протягом десятиліть економічна безпека Європейського Союзу пов'язана з енергопостачанням, а Росія є одним із найважливіших партнерів щодо забезпечення Заходу газом. Переконавання в тому, що залежність від російського газу відкриває російський ринок для європейських товарів і технологій та є парадигмою економічної безпеки і мирного співіснування, має бути переглянуте, зважаючи на всі обставини конфлікту в східній Україні. Ми щодня переконалися, наскільки хистким є такий зв'язок. ЄС без США повністю паралізований російською політикою ігнорування будь-яких закликів та санкцій. Східне партнерство в пастці, бо Росія, нєначе “Ганнібал біля воріт”.

5. Російська економічна безпека є глобальною, а не регіональною. ЄС – це континентальна організація, а Росія – міжконтинентальна держава. Хоча обидва партнери мають глобальну мережу взаємозалежностей, російська економічна безпека є болісною дилемою. Вона все ще базується на економіці центрального планування з кількома елементами вільного ринку, які належать олігархічній спільноті. Економіка заснована на екстенсивній моделі і не відзначається ефективністю. Не слід забувати, що потенціал корисних копалин у Росії величезний. Російський стиль управління не передбачає гнучкості в разі застосування зовнішніх санкцій. Левова частка економічної безпеки Росії залежить від експорту газу, промислових діамантів та деяких

in Vilnius. Bearing in mind how important was the signing of association agreements with all of the EaP countries, Russian President Vladimir Putin not only warned Ukraine that after signing that agreement there would be no possibility for Ukraine to be a member of the Russian-led Customs Union, but met with delegations of France (the 18th meeting of the Russian-French intergovernmental commission on bilateral cooperation) and Germany for talks on economic cooperation. There was another important meeting on Russian-Turkish collaboration. So, interests as *raison d'état*.

3. Underestimated ethnic and economic diversity. In constructing the EaP, ethnic diversity was underestimated. It was not taken into account that the partners were former Republics of the Soviet Union, and presented quite different problems to those of the countries of Central Europe. It is very difficult to find similarities between those two different worlds, even though they were in the same block of Soviet dependency. The essence of the trap is in that it requires one to compare organisms that are difficult to compare. The Central European countries were subject to international law and treated as independent countries, albeit with less sovereignty. Consequently, it was easier for them to fulfill the conditions of future membership of the EU. The ethnic diversity is still very clear taking into account the fact that the USSR used to be one political structure, and that there were many ethnic Russians living in former USSR republics. Today, there are still many ethnic Russians in parts of Ukraine, which is partly the cause of the conflict in Ukraine. Secondly, many politicians make a mistake in looking for a parallel between the economies of the Central European countries and the EaP countries. The former Soviet Republics were tightly linked with the Soviet Union's economy. That is why they have to this day traditional relations with the Russian economy. This situation can only be compared with the situation of Poland after World War I, when the country had to build its own, independent economy. Unfortunately, many politicians have forgotten the lessons of the past. It is in such a case that contemporary Russia is using ethnic diversity and economic interdependency as a tool to defend its own interests in this part of Europe.

4. Overestimated foreign policy of the EU versus Russia. My first impression is that this policy has a very nice wrapping, and I wish it was as effective as it initially appears. Unfortunately, as I have mentioned already, there are competing interests, and the development of a common foreign and security policy is still an ongoing process. This policy is in a nascent state, and is not a powerful instrument in the case of there being a threat to the Union's common interests. For decades the Union's economic security has been linked with energy supplies, and Russia is one of the most important partners delivering gas to the West. The belief that dependence on Russian gas supplies would open up the Russian market to the Union's goods and technology as a paradigm of economic security and peaceful coexistence has to be revised, considering all the circumstances of the conflict in eastern Ukraine. Every day we are confronted with the fragility of these relations. The EU without the United States is totally paralyzed in the face of the Russian policy of ignoring all appeals and sanctions. The EaP is in a trap, because Russia, like Hannibal, is already ante portas.

5. Russian economic security is global not regional. The EU is a continental organization and Russia is an intercontinental state. Although both partners have a global network of interdependencies, Russia's economic security is a painful dilemma. It is still based on a centrally planned economy with a few free market elements that belong to the oligarchic system. The economy is based on an extensive model and is not too much concerned with efficiency.

рідкісних металів. Росіяни дуже добре розуміють, що газопроводи є дорогами життя для Росії та ЄС, тому вони не зважають на концепцію Східного партнерства та можливе приєднання цих країн до Європейського Союзу. Адже ЄС стане перед проблемою, яким чином сприяти економічному розвитку в Україні та інших країнах, маючи власні проблеми з ринком праці. Інша проблема полягає в тому, що санкції більшою мірою стосуються великих міст, таких як Москва та Санкт-Петербург, а не сільської місцевості, де купівельна спроможність дуже низька. Наступна проблема російської економічної безпеки полягає в азійській частині країни. Сусідство з Китаєм є викликом для Росії, але завдяки своєму розташуванню на Тихому океані Росія належить до спільноти Тихоокеанського регіону та має можливість членства в групі БРІКС. Європейському Союзу необхідно відстоювати власні інтереси в цій сфері, зважаючи на зростаючу залежність від Трансатлантичного альянсу.

6. Східне партнерство в тіні субрегіонального конфлікту. Угода про асоціацію, підписана Президентом України Петром Порошенко, не означає, що всі проблеми будуть негайно вирішені. У світових засобах масової інформації наперед висвітлюється воєнний конфлікт з Росією, а не угода та її наслідки. Зміна влади в самому ЄС означає, що Союз зосередиться на власних проблемах та певною мірою на безпеці постачання газу з Росії. Немає реальної можливості замінити російський газ на скраплений газ зі США або країн Перської затоки, доки не створено портових потужностей для його розвантаження. Така ж проблема з видобутком сланцевого газу. На це підуть роки, а тим часом потреба в газі залишається життєво важливим питанням. Для України особлива проблема полягає в тому, як розвивати власну економіку, перебуваючи під загрозою з боку різних військових формувань. Конфлікт на сході затьмарює питання Східного партнерства, а воєнна безпека є важливішою, ніж інші галузі національної економіки. Коли ви потребуєте безпеки, можливо, доведеться укладати угоди, котрі не відповідають національним інтересам. Це і є ціна миру? Наскільки цінними є такі угоди?

ВИСНОВКИ

Сучасний конфлікт між Росією та Україною демонструє нам, наскільки ми далекі від встановленого після Другої світової війни міжнародного порядку. Чого ми навчилися і чому нам необхідно усвідомлювати ці зміни?

- a. Геостратегічна геометрія Європи змінилася з усіма можливими наслідками;
- b. Європейська інтеграція з моменту виникнення ідеї еволюціонувала в Європейський Союз як міжнародну організацію;
- c. Європейська політика сусідства стоїть перед випробуванням багатьма конфліктами на кордонах;
- d. Процес розширення призвів до необхідності диверсифікації політики сусідства;
- e. Ще й досі немає стратегічного бачення Європейського майбутнього;
- f. Східне партнерство як складова Європейської політики сусідства стоїть перед надзвичайно жорстким конфліктом інтересів та потенційною можливістю міжнародного конфлікту з Росією;
- g. Росія – складний сусід, зважаючи на історію, економічну ситуацію, імперські прагнення та культ влади;
- h. Спостерігається руйнація довіри до міжнародних угод.

We should not forget that the raw materials potential of Russia is enormous. The Russian style of management does not allow for flexibility in the face of external sanctions. So, the lion's share of Russia's economic security depends of gas exports, and the export of industrial diamonds and certain rare metals. The Russians know very well that their gas pipelines are lifelines for both Russia and the EU, and so they are not concerned about the EaP concept or the possible accession of these countries to the Union, because it will become a problem for the EU to boost economic development in Ukraine and other countries, as the Union has its own problems with its labor market. Another problem is that EU sanctions affect big cities like Moscow or St. Petersburg more than the rural areas, where the population's purchasing power is very low. The next problem of Russian economic security lies in the Asian part of the country. The Chinese neighborhood is a challenge for Russia, but being situated on the Pacific Ocean, Russia also belongs to the Pacific Rim constellation, and in addition it has the opportunity of membership of the BRICS group. The Union has to fight for its own interests in that area, and is more and more dependent on the Transatlantic Alliance.

6. The EaP under the shadow of subregional conflict. The association agreement signed by Ukrainian President Petro Poroshenko does not mean that every problem will be solved immediately. The military conflict with Russia is the main headline in the world's mass media, and not the association agreement and its consequences. The shift of power within the EU means that the Union will focus on its own problems and to some extent the security of its supplies of gas from Russia. There is no realistic possibility of replacing Russian gas with LNG from the United States or Gulf countries until there are port facilities at which it can be offloaded. There are similar problems with shale gas extraction. This will take years to come onstream, and meanwhile demand for gas is still a vital question. Ukraine in particular faces the problem of how to develop its own economy while being menaced by various military groups. The conflict in the east overshadows EaP issues, and military security is more important than other areas of the national economy. When you need security, you might have to conclude agreements that are not in line with national interests. Is this the price of peace? How valuable are such agreements?

CONCLUSIONS

The present conflict between Russia and Ukraine shows us how far we have departed from the international order established after World War II. What have we learned, and why should we take note of these changes?

- a. The geostrategic geometry of Europe has changed, with all the implications this brings;
- b. European integration has evolved from an idea into the European Union as an international organization;
- c. The European Neighborhood Policy is challenged by many border conflicts;
- d. The enlargement process has caused there to be a need to diversify the ENP;
- e. There is still a lack of a strategic vision for Europe's future;
- f. The EaP as a part of the ENP is greatly challenged by contradictions of interests and is a potential area of international conflict with Russia;
- g. Russia is a difficult neighbor, taking into account its history, economic situation, imperial aspirations and its cult of power;
- h. There has been an erosion of confidence in international agreements.